

ירושלים היא דוגמה לעיר גדולה המוקפת שטחי טבע נרחבים. מסביב לה שלוחות הרי יהודה ונחלים שנותרי במידה רבה בשלמותם, עם פסיפס של חורש טבעי, בוסתנים ויערות נטע האדם.

בשנות החמישים ניטע יער ירושלים במערב העיר, ומאחר יותר ניטעו יערות בשכונת רמות, יער השלום שליד העיר העתיקה ופארק גילה בדרומה. יערות אלה שומרים על הזהות והתדמית של ירושלים, כעיר המושכת אליה מבקרים מכל רחבי תבל. התיירים והמבקרים מצפים לראותה נגלית לעיניהם מתוך המרחב הירוק של יערות שער הגיא ופרוזדור ירושלים. בתכנית המתאר הארצית ליער ולייעור (תמ"א 22), שאושרה על ידי הממשלה, נתפסים יערות ירושלים כמאגר האקולוגי החשוב ביותר במרכז הארץ. ליערות שניטעו ולחורש הטבעי שטופח יש חשיבות רבה בשיפור מעמדם של השטחים הטרשיים ובעצירת מגמות התפשטות עירונית לא רצויה.

החלקים הפגיעים ביותר ביער ירושלים הם אותן "אצבעות ירוקות" אשר חודרות לתחומי העיר ומוסיפות חן וחמצן לשכונות בנות המזל הגובלות עמו.

לאחרונה, הובילה קואליציה של ארגונים סביבתיים מאבק עיקש שהצליח לסכל תכנית בנייה מסיבית במערב העיר - תכנית ספדי, הקרויה על שם האדריכל הנודע משה ספדי, שניצל בראשה.

תכנית ספדי היא תכנית לבנייה עירונית מסיבית ברוב השטחים שסופחו לירושלים ממערב ב-1992. שטחה הכולל של התכנית הוא כ-26,600 דונם, עליהם מתוכננת הקמתן של יותר מ-20,000 יחידות דיור. התכנית הייתה אמורה לחבר את יישובי מערב ירושלים למקשה אחת, למחוק את הגבעות החשופות וליצור רצף טריטוריאלי ש"כולע" בדרך חלק מיישובי עוטף ירושלים.

יזמי התכנית ותומכיה הציגו אותה כפתרון הכרחי לבעיות שמהן סובלת ירושלים בגבולותיה הנוכחיים. לטענתם, הבנייה החדשה תחזק את ירושלים, בעיקר משום שעתודות הקרקע לבנייה למגורים בתוך העיר אוזלות.

אדריכלי העיר טענו, שללא ההתרחבות מערבה תיקלע העיר לתהליך של ניוון והתעקשו שרק יצירת טבעת של שכונות סביב ירושלים יכולה לעצור את נטישתם של 9,000 תושבים את העיר מידי שנה ואת ערעור מעמדה כעיר בירה לנוכח האוכלוסייה היהודית החילונית המדלדלת והולכת.

תושבי ירושלים, הנאבקים על עתיד היער, עמדו על חומרתו של האסון האקולוגי המאיים ממערב.

"שומרי היער" החלו להיערך למאבק על היער החל מ-1997. מטא המאבק כלל את קק"ל, החברה להגנת הטבע והעמותה לאיכות החיים בהר נוף.

"שומרי היער" עוסקים בפעילות ציבורית וחינוכית כאחד, בסיסמת "אל תשלח ידך אל היער": חגיגות, טיולים, ימי ניקיון, התנגדויות בוועדה המחוזית, הפגנות, מסע נטיעות ("לכל אדם עץ"), סדר ט"ו בשבט בסימן יער ירושלים, הפקת "יערתון", ועוד. פעולות אלה גורמות לכך שרוב הציבור הירושלמי מודע כעת לקיומו של האיום על יער ירושלים. פעילות השיא היתה "חיבוק יער ירושלים" בט"ו בשבט 2004: אירוע רב משתתפים ובו כ-4,000 אוהבי היער שעמדו במעגל וחיבקו אותו פיזית.

בתגובה לתכנית ספדי הוגשו לוועדה לתכנון ולבנייה יותר מ-16 אלף התנגדויות על ידי 14 חברי כנסת, פרופסורים ואנשי אקדמיה, ארגונים סביבתיים וחברתיים ואלפי אזרחים.

48 חברי כנסת הניחו על שולחן הכנסת את הצעת חוק "שימור הרי ירושלים". הצעת החוק שמה לה למטרה להגן על הרי ירושלים מפני פגיעה ופיתוח ולשמרם, בהיותם שטח פתוח בעל ערכיות גבוהה במיוחד, למען הבטחת רווחתם ואיכות חייהם של תושבי המדינה כולה בהווה ובעתיד.

השופט בדימוס שלמה שהם, נציב הדורות הבאים בכנסת, שיגר מכתב למנכ"ל משרד הפנים וליו"ר המועצה הארצית לתכנון ולבנייה, שבו כתב, כי ניתוח מסקנות דו"ח חוקר, שהתמנה לדון בהתנגדויות מעלה, כי אין בתכנית כל מענה לצורכי ההתרחבות המשוערת של ירושלים לשנת היעד 2020.

המאבק בתכנית ספדי הסתיים בהצלחה, כאשר המועצה הארצית לתכנון ולבנייה החליטה שלא לאשר את התכנית.

קק"ל נטלה חלק פעיל ביצירת אווירה שהובילה להתנגדות הציבור לתכנית ולשכנוע המוסדות בחשיבות השמירה על שטחי הטבע, שבהם היתה התכנית עלולה לפגוע. לדברי חנוך צורף, מנהל אזור ההר, שריכז את פעילות קק"ל בנושא, הפעילות הציבורית של קק"ל ושל הקואליציה לשימור הרי ירושלים, שכללה בין השאר אירועים וסיורים בשטח התכנית, תרמו רבות לדחייתה.

למידע נוסף:

אתר קק"ל (לחצו על לשונית "איכות הסביבה")

www.kkl.org.il

נספח מס' 2

תכנית ספדי